

CLAUZELE ESENȚIALE ALE CONTRACTULUI DE SERVICII TURISTICE

Natalia CHIBAC,
magistru în drept, lector universitar (USM)

Recenzent: *Valentina CEBOTARI,* doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

SUMMARY

This article is intended for essential clauses of the contract for tourist services. The author considers that these provisions are the contract's object, term and price. Analyzing these three clauses, the author singles out the main points and proposes some solutions for the existing legislations modification.

Legislația națională civilă în vigoare tratează clauzele esențiale ale unui contract civil în felul următor: „Sunt esențiale clauzele care sunt stabilite ca atare prin lege, care reies din natura contractului sau asupra cărora, la cererea uneia din părți, trebuie de realizat un acord” (alin.(2) art.679 C.civ. RM).

Contractul se consideră încheiat, potrivit legii, dacă părțile au ajuns la un acord privind toate clauzele lui esențiale.

Normele actualului Cod civil, Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova din 24 noiembrie 2006 (în continuare – Legea 352/2006)¹ și alte acte normative speciale care reglementează contractul de servicii turistice nu conțin prevederi directe cu privire la clauzele esențiale ale acestui contract. Însă, în art.1134 C.civ. RM este stabilit conținutul contractului respectiv, care trebuie să conțină următoarele clauze:

- a) itinerarul, locul (locurile) de destinație și termenele de aflare, cu indicarea datelor;
- b) vehiculele, caracteristicile și clasele lor, data și locul plecării și sosirii;
- c) informații despre cazare, categoria sau nivelul de confort, caracteristicile lui de bază, serviciile de alimentare;
- d) în cazul stabilirii unui număr minim de persoane necesar pentru realizarea călătoriei, termenul limită de notificare a clientului în caz de contramandare a acesteia;
- e) vizitele, excursiile și alte servicii incluse în prețul unic al călătoriei;
- f) denumirea și adresa organizatorului (agentului turistic) și a asigurătorului, după caz;
- g) prețul călătoriei, posibilitatea de modificare a prețului, costul anumitor servicii suplimentare (taxa de îmbarcare și debarcare în porturi și aeroporturi, taxele turistice) neinclus în prețul unic al călătoriei și posibilitatea de modificare a acestuia;
- h) termenele și modalitatea de plată a prețului și a celorlalte costuri;

i) condițiile specifice, convenite de părți la cererea clientului;

j) termenele de formulare a pretențiilor privind neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului;

k) alte condiții.

Care din aceste clauze ale contractului de servicii turistice pot fi considerate esențiale? Analizând normele Codului civil și alte acte normative speciale, în primul rând Legea 352/2006, și reieșind din natura juridică a acestui contract, putem concluziona că pot fi considerate esențiale următoarele clauze: *obiectul, termenul și prețul*. Prin acordul părților la inițiativa uneia din ele pot fi stipulate și alte clauze, bunăoară, careva condiții specifice, dictate de originalitățile, particularitățile unui contract concret.

Referindu-ne la clauzele esențiale ale contractului de servicii turistice, putem menționa doar o singură referință legală la acest subiect. Astfel, potrivit alin.(1) art.1136 C.civ. RM, dacă înainte de începutul călătoriei este nevoie să modifice considerabil clauzele esențiale ale contractului, inclusiv prețul, organizatorul este obligat să-l notifice imediat pe client despre acest fapt.

Cele mai complicate clauze esențiale se referă la obiectul și prețul contractului. Pornind de la noțiunea generală stipulată în art.206 C.civ. RM, obiect al actului juridic este obligația persoanei care a încheiat actul juridic. Cerințele legale de bază cu privire la acest element contractual se referă la faptul că obiectul actului juridic trebuie să fie licit, să se afe în circuitul civil și să fie determinat sau determinabil cel puțin în specia sa.

Clauza esențială a contractului de servicii turistice cu privire la obiectul contractului rezultă din însăși natura juridică a contractului, care se manifestă prin faptul că turoperatorul sau agenția de turism, ca parte contractuală, are scopul de a obține un profit în urma serviciilor prestate turistului, iar acesta are ca scop prestarea nu a oricărui serviciu, dar a anumitor servicii care corespund intereselor personale ale turistului – fie de a lua cunoștință de obiectele istorice, culturale, ecologice ale loca-

lității respective, fie cu scop de agrement, de business, tratament și de altă natură. Obligația de bază a turistului referitor la obiectul contractului este achitarea costului serviciilor turistice care urmează a fi prestate.²

Potrivit Legii 352/2006, obiectul contractului de servicii turistice poate fi demonstrat prin unele categorii juridice speciale, caracteristice doar acestui contract, și anume: pachetul turistic, produsul turistic, serviciile turistice. Astfel, potrivit art.1 al Legii 352/2006, *pachetul turistic* (pachetul de vacanță, pachetul de călătorie) reprezintă o combinație prestabilită a cel puțin două servicii turistice, vândute sau oferite spre vânzare ca un singur produs, la un preț în care costul fiecărui component nu este identificat separat, aceste prestații depășind 24 ore. *Produsul turistic* reprezintă un ansamblu complex de bunuri și de servicii oferit consumatorilor (vizitatorilor). Produsul turistic, ca obiect al contractului respectiv, este nominalizat și în pct.2 al Modelului contractului turistic, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la introducerea contractului turistic, voucherului turistic și a fișei de evidență statistică a circulației turiștilor la frontiera Republicii Moldova, nr.1470 din 21 decembrie 2001,³ și tratat ca un complex de bunuri materiale și servicii destinate consumului turistic. *Serviciile turistice* reprezintă servicii prestate de către agenții economici din industria turismului, care includ cazarea, masa și transportarea turiștilor, serviciile de agrement, tratamentul balnear, asistența turistică și alte servicii complementare.⁴

În dependență de categoriile de turiști, de scopul călătoriei, termenul contractului ș.a., obiectul contractului de servicii turistice poate fi foarte diferit. Obligatoriu, după cum s-a menționat mai sus, e că inițial obiectul contractului nu poate conține mai puțin de două servicii. Numărul maximal de servicii turistice nu este limitat de lege și poate fi foarte variat. La cele menționate mai sus putem adăuga, bunăoară, că în complexele hoteliere pot fi prestate următoarele servicii, inclusiv cele complementare: vânzări în magazinele de suvenir, serviciile prestate de automatele comerciale, de cazino, de cluburi de noapte, săli de jocuri, reparația încălțăminte și îmbrăcăminte, curățătorii chimice, închirierea obiectelor cu destinație culturală, saloane de frumusețe, saune, băi, bazine, săli sportive, schimb valutar ș.a.

De asemenea, poate fi propusă prestarea serviciilor legate de organizarea și petrecerea conferințelor, seminarelor și simpozioanelor științifice.

Legislația României cu privire la obiectul raporturilor turistice⁵, al contractului de servicii turistice utilizează categorii analogice. Astfel, Ordonanța Guvernului Republicii România nr.58 din 21 august 1998 privind organizarea și desfășurarea activității de

turism în România⁶ stipulează așa categorii ca produsul turistic, tratat ca un complex de bunuri materiale și de servicii, concentrate într-o activitate specifică și oferite pachet consumului turistic. Pachetul de servicii, potrivit acestei Ordonanțe, reprezintă o combinație prestabilită a cel puțin două din elementele următoare: cazare, alimentare, transport, tratament balnear, agrement, alte servicii, prezentând o parte semnificativă din pachet, atunci când sunt vândute sau oferite spre vânzare la un preț global și atunci când aceste prestații depășesc 24 de ore.

Mai detaliat această categorie juridică este tratată în alin.(1), art.2 al Ordonanței Guvernului nr.107 din 30 august 1999 privind activitatea de comercializare a pachetului de servicii turistice⁷, unde este stipulat că pachetul de servicii turistice reprezintă o combinație prestabilită a cel puțin două dintre următoarele trei grupe de servicii, cu condiția că durata neîntreruptă a acestora să depășească 24 de ore sau să cuprindă o înnoptare, și anume:

- a) transport;
- b) cazare;

c) alte servicii, fără legătură cu transportul sau cazarea sau care nu sunt accesorii ale acestora și care reprezintă o parte semnificativă a pachetului de servicii turistice, cum ar fi: alimentație, tratament balnear, agrement și altele asemenea.

Potrivit Ordinului Ministerului Transporturilor, Construcțiilor și Turismului al României nr.516/205 din 12.04.2005,⁸ pentru aplicarea contractului de comercializare a pachetelor de servicii turistice obiectul contractului îl constituie vânzarea de către Agenție a pachetului de servicii turistice în scris în voucher, bilet de odihnă – tratament, bilet de excursie, anexat la contract, și eliberarea documentelor de plată.

După cum e ușor de observat, categoriile juridice naționale cu privire la obiectul contractului de servicii turistice sunt asemănătoare cu categoriile respective din legislația României. Prin urmare, putem concluziona că atât categoriile juridice cu privire la subiectul dat, cât și legislația națională au fost inspirate de normele respective ale legislației țării vecine.

Dacă e să apelăm la legislația Federației Ruse, putem menționa că, potrivit art.1 al Legii Federale cu privire la bazele activității turistice în Federația Rusă, aprobate de Duma de Stat la 16 noiembrie 1996⁹, produsul turistic cuprinde un complex de servicii de transport și cazare prestate la un preț comun (îndiferent de includerea în prețul comun a costului serviciilor excursionale și/sau al altor servicii) în baza contractului de realizare a produsului turistic.

Din norma art.1132 C.civ. RM, care stipulează obligația informării preliminare a organizatorului călătoriei (agentului turistic) cu privire la oferta serviciilor

turistice rezultă că obiectul și conținutul contractului de servicii turistice este determinat de organizatorul călătoriei (agentul turistic) și se include în anunțul publicitar. Pachetul turistic, apreciat de Legea 352/2006 ca o prestație prestabilită a cel puțin două servicii turistice vândute sau oferite spre vânzare ca un singur produs la un preț în care costul fiecărui component nu este identificat separat, de asemenea, este determinat (prestabilit) de organizatorul turistic (agentul turistic).

Analizând sub aspect comparat legislația națională și cea a Federației Ruse, putem evidenția o problemă, care, după părerea noastră, urmează a fi discutată și propuse soluții. Această problemă se referă la drepturile turistului de a participa la determinarea obiectului și conținutului contractului de servicii turistice. Potrivit alin.(1) art.667 C.civ. RM, părțile contractante pot încheia în mod liber, în limitele normelor imperative de drept, contracte și pot stabili conținutul lor. Această normă civilă stipulează principiul clasic al egalității părților contractante în orice contract civil. Referindu-ne la acest subiect, putem menționa, bunăoară, că în art.9 al Legii Federale cu privire la bazele activității turistice în Federația Rusă se menționează că produsul turistic este format de operatorul turistic la propria sa discreție reieșind din conjunctura pieței turistice sau la comanda turistului sau a unui alt terț, care comandă produsul turistic. Mai mult ca atât, după cum s-a menționat mai sus, turiștilor le pot fi prestate, după caz, și unele servicii suplimentare. Potrivit Regulilor de prestare a serviciilor hoteliere în Federația Rusă, aprobate prin Hotărârea Guvernului Federației Ruse din 18 iulie 2007¹⁰, serviciile suplimentare nu pot fi prestate fără acordul turistului. Ultimul este în drept să nu achite serviciile care nu sunt stipulate în contract. În Federația Rusă este interzisă, de asemenea, și condiționarea prestațiilor unor servicii cu altele. După cum vedem, în Federația Rusă potențialul turist este protejat suficient în drepturile sale în ce privește stabilirea clauzelor contractuale și acordarea lor atât la prestarea serviciilor de bază, cât și a celor suplimentare.

Care este situația în această materie în legislația națională? Potrivit art.1134 C.civ. RM, în care se stipulează conținutul contractului reespectiv, printre clauzele contractului de servicii turistice trebuie să fie și cele ce se referă la condițiile speciale, convenite de părți la cererea clientului, și alte condiții. Însă, legea nu detaliază care anume condiții speciale sau altele, convenite de părți sau la cererea clientului. Prin urmare, inițiativa includerii în contract a unor asemenea condiții le revine părților contractuale în mod egal. Însă, după părerea noastră, aceste condiții, în primul rând, pot fi inițiate de potențialii turiști reieșind din interesele lor personale, de cercul și particularitățile serviciilor pe care ei le solicită și care urmează să fie anticipat incluse

în condițiile contractului. Dar, și în această situație se iscă o problemă de ordin normativ. Astfel, alin.(2) art.1134 C.civ. RM prevede că toate condițiile contractuale trebuie prezentate clientului în scris, înainte de încheierea contractului. Se poate pune întrebarea: cum își poate realiza turistul dreptul de a participa la determinarea sau la concretizarea obiectului dacă acesta este prestabil de către agenția de turism și inclus în ofertă? O soluție foarte originală, dar poate nu cea mai rațională, după părerea noastră, o găsim în alin.(3) al aceluiași articol, unde se menționează posibilitatea de a încheia contractul în ultimul moment. De ce în ultimul moment și care este acest moment?

Din această normă putem concluziona că potențialul turist poate înainta și negocia condițiile speciale sau de orice altă natură doar pe ultima sută de metri – la încheierea contractului, în ultimul moment. Cum poate fi realizat în realitate acest drept? Considerăm că un turist foarte principial și conștient nu va semna contractul în grabă, formal, în ultimul moment, dar va insista, chiar și în asemenea situații, să studieze foarte atent oferta cu propunerea ca în contract să fie incluse condițiile suplimentare care îi convin. Din alt punct de vedere, stipulația legală din art.1134 C.civ. RM poate și nu este cea mai reușită, dat fiind faptul că e puțin posibil ca în ultimul moment majoritatea turiștilor să știe despre dreptul lor de a înainta și negocia careva condiții speciale și să insiste la realizarea acestui drept legal. Din aceste considerente, deducem că sintagma „în ultimul moment” trebuie să fie exclusă din alin.(3) art.1134 C.civ. RM și înlocuită cu o altă sintagmă, bunăoară, cu cea din legislația Federației Ruse cu următorul conținut: „produsul turistic este format de organizatorul călătoriei (agentul turistic) la propria sa discreție reieșind din conjunctura pieței turistice sau la comanda turistului sau a unui alt terț”.

Propunem, de asemenea, ca în art.1134 C.civ. RM să fie inclus un alineat nou, al patrulea la număr, în următoarea redacție: „Serviciile suplimentare nu pot fi prestate fără acordul turistului”. O asemenea stipulație suplimentară poate fi inclusă și în Modelul contractului turistic, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1470 din 21 decembrie 2001 cu privire la introducerea contractului turistic, voucherului turistic și a fișei de evidență statistică a circulației turiștilor la frontiera Republicii Moldova.¹¹

În principiu, soluția stipulării în contract a condițiilor suplimentare sau speciale înaintate de potențialul turist o găsim în lege. Astfel, în art.1134 C.civ. RM, care determină conținutul contractului, se stipulează că printre clauzele contractului de servicii turistice este și cea inclusă în alin.(3) lit.g) cu următorul conținut: „prețul călătoriei, posibilitatea de modificare a prețului, costul unor anumitor servicii suplimentare (taxa de

îmbarcare și debarcare în porturi și aeroporturi, taxe turistice) neinclus în prețul unic al călătoriei și posibilitatea de modificare a acestuia”. Prin urmare, dacă e posibilă modificarea prețului, acest fapt se poate referi și la costul serviciilor speciale și suplimentare inițiate de client și incluse în contract, dat fiind faptul că ele urmează a fi remunerate suplimentar.

O altă clauză esențială a contractului de servicii turistice, după cum deja s-a menționat, poate fi considerată clauza contractuală cu privire la preț. În afară de art. 1136 C.civ. RM, unde se stipulează posibilitatea modificării prețului ca una din clauzele esențiale, mai putem menționa încă un moment referitor la importanța prețului ca clauză esențială a contractului discutat. Astfel, în 11 din cele 15 articole din Codul civil destinate contractului de servicii turistice se menționează diferite aspecte cu privire la preț.

În unele acte normative naționale¹² și în literatura de specialitate¹³ se utilizează și un alt termen – „clauze obligatorii”, termen care, după părerea noastră, nu poate fi tratat ca sinonim al termenului „clauze esențiale”. Mai mult ca atât, utilizarea acestui termen nu este, considerăm, cea mai reușită, deoarece acest termen poate fi tratat ca clauză esențială.

După cum este stipulat în art. 1134 C.civ. RM, turistul este obligat să achite costul serviciilor turistice prestate. În Modelul contractului turistic¹⁴, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1470 din 27 decembrie 2001,¹⁵ prețului îi este dedicată o secțiune separată cu denumirea „Valoarea contractului. Modalitatea și termenele de plată. Voucherul turistic. Garanții”.

Un moment foarte important al prețului este însăși componența lui sau valoarea totală a contractului. Prețul în ansamblu este stipulat în contract, însă parte integrantă a acestuia este voucherul turistic. Potrivit art. 3 al Legii cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova din 24 noiembrie 2006¹⁶ (în continuare – Legea 352/2006), voucherul turistic este tratat ca un document de însoțire a turistului, excursionistului (grupului de turiști, de excursioniști), care confirmă programul de ședere sau asistență ce ține de excursii și efectuarea plății pentru serviciile notificate în el. Potrivit pct. 6 al Regulamentului cu privire la modul de aplicare a voucherului turistic, aprobat prin ordinul Agenției Naționale de Turism nr. 62 din 11.02.2002,¹⁷ voucherul turistic este parte integrantă a contractului turistic, cuprinde întregul volum de informații despre serviciile turistice acordate în conformitate cu acesta și confirmă plata unor servicii concrete, cum ar fi: transportul, cazarea, restaurația, deservirea excursionistă etc., și servește drept bază pentru obținerea acestor servicii. Conform alin. (7) art. 10¹ al Legii 352/2006, voucherul servește

drept temei pentru deservirea turistului și este primit de orice agent economic, care practică activitatea de turism, fără perceperea unei plăți suplimentare. Toate decontările reciproce pentru serviciile notificate în voucher se efectuează între agenții economici de sine stătător, în conformitate cu actele legislative în vigoare.¹⁸ Sintagma din alin. (7) art. 10¹ al Legii 352/2006 „fără perceperea unei plăți suplimentare” poate fi tratată în felul următor: toate plățile se efectuează la întocmirea contractului, la începutul călătoriei, când se calculează toate plățile și se completează voucherul turistic. Prin urmare, în acest document sunt notificate toate serviciile care urmează să fie prestate într-un caz concret și după numărul și costul fiecărei prestații se stabilește valoarea contractului în ansamblu, adică prețul contractului.

Analizând aspectele teoretice și practice ale prețului contractului respectiv, considerăm necesar a menționa un moment foarte important, dar și problematic, și anume: despre o nereușită a unei părți a definiției contractului, care se referă la preț. În art. 1131 C.civ. RM este utilizată formula „iar acesta se obligă să achite costul lor”. Se iscă întrebarea: este oare posibilă negocierea costului contractului la încheierea acestuia? A doua întrebare se referă la partea contractuală care stabilește costul serviciilor turistice. Din legislația în vigoare reiese că acest cost este stabilit de organizatorul călătoriei. În această situație apare o altă întrebare: cum se respectă principiul egalității părților în ceea ce privește negocierea și stabilirea prețului acestui contract?

Care este situația reală cu prețul contractului de servicii turistice la moment în Republica Moldova? Cu prilejul Zilei Mondiale a Turismului, care se sărbătorește în fiecare an la 27 septembrie 2008, la Vadul-lui-Vodă, în cadrul unei mese rotunde cu privire la problemele turismului național, la care au participat persoane cointeresate din cadrul industriei turismului național, s-au menționat următoarele: „Obiectivele turistice din Paris au, în general, prețuri între 5 și 12 euro; ca să te urci pe Turnul Eiffel ai nevoie de 10-12 euro; ca să vizitezi muzeul Louvre – 10 euro, însă, la noi, intrarea în obiectivele turistice începe de la 15 euro. În acest context, cum se poate de motivat ca turiștii străini să ne viziteze țara?!”

O altă dificultate ar fi prețurile mari și la cursele aeriene. În 2007, din 31000 de turiști care au plecat la odihnă în Turcia, mai mult de 5000 au plecat prin Odesa. Astfel, piața noastră a pierdut 5000 mii de turiști, plus veniturile care trebuiau să rămână în țară”.¹⁹

Acest lucru demonstrează că în practică turiștii nu prea intră în esența conținutului contractului prezentat de către vânzătorul călătoriei, pe care îl semnează fără a stipula clauza referitoare la posibilitatea de modificare a prețului.

Despre „capcana” referitoare la posibilitatea de modificare a prețului și despre neprotejarea turistului ne confirmă și o altă normă a Codului civil – alin. (2) art.1136, unde se prevede că prețul menționat în contract nu poate fi modificat, cu excepția cazului în care contractul prevede o astfel de posibilitate și indică modalitatea calculării prețului modificat. Prețul indicat în contract poate fi modificat în mod excepțional, în cazul schimbării prețurilor pentru transport, a taxelor pentru anumite servicii (taxa de îmbarcare și debarcare în porturi și aeroporturi, alte taxe). Prețul nu poate fi majorat în termen de 20 de zile până la data începerii călătoriei.

Propunem două soluții alternative, care se referă la definiția contractului stipulată în art.1131 C.civ. RM: sintagma „iar acesta se obligă să achite costul lor” din alin.(1) să fie înlocuită cu sintagma „iar acesta se obligă să achite prețul convenit”, iar sintagma „posibilitatea de modificare a prețului” din alin.(1) lit.g) art. 1134 C.civ. RM să fie completată cu cuvintele „la încheierea contractului”. Această propunere o argumentăm prin faptul că drepturile turistului de a cere modificarea contractului prin reducerea prețului pe parcursul executării contractului este destul de reușit prevăzut în art.1138, 1139 C.civ. RM.

Un alt subiect problematic discutat este faptul că până la încheierea contractului organizatorul călătoriei, potrivit art.1133 C.civ. RM, are un șir de obligații de ordin informațional față de potențialul turist, pe care trebuie să le onoreze în scris sau în altă formă adecvată, și anume – să-l informeze:

- despre regimul de vize și pașapoarte, precum și despre cerințele de asigurare a sănătății pe durata călătoriei;

- timpul și locul staționărilor intermediare și al joncțiunilor de transport, precum și detaliile amplasării clientului în interiorul vehicolului (cabina pe navă, compartiment în tren etc.);

- numele, adresa și numărul de telefon al reprezentanților locali ai organizatorului sau, în absența acestuia, datele de identitate ale agenției locale căreia i se va adresa clientul la necesitate. În cazul absenței unor astfel de reprezentanți sau agenții, clientul urmează să fie informat despre datele de contact cu organizatorul;

- în cazul călătoriei unor minori – datele de contact direct cu minorul sau cu persoana responsabilă de el la locul de destinație;

- posibilitatea procurării poliței de asigurare care să acopere, în caz de accident sau boală, responsabilitatea clientului pentru faptul că a renunțat la călătorie, precum și alte cheltuieli.

După cum rezultă din această normă legală, careva prevederi cu privire la preț nu sunt stipulate. Suntem

de părere că și această normă nu este cea mai reușită, dat fiind faptul că costul călătoriei și al serviciilor respective nu este reclamat, poate fi ținut în taină până în ultimul moment. Nu întâmplător, probabil, potrivit alin.(3) art.1134 C.civ. RM, este posibilă varianta încheierii contractului în ultimul moment. Se pune întrebare: este oare protejat în această situație turistul? Se pare că nu.

După cum deja s-a menționat, soluționarea problemei cu privire la preț trebuie rezolvată la încheierea contractului prin negocieri și acordul ambelor părți asupra cuantumului prețului. La stabilirea prețului organizatorul călătoriei trebuie să prezinte potențialului turist toate prețurile care sunt stabilite prin tarifele aprobate de organele competente, iar în lipsa acestora să fie negociat de părți. Numai în aceste condiții va fi respectat unul dintre principiile de bază ale contractelor civile cu privire la egalitatea părților.

După cum s-a menționat mai sus, contractul respectiv, potrivit art.1134 C.civ. RM, trebuie să conțină și careva momente referitoare la preț. Ne îngrijorează cum poate fi realizată în practică următoarea stipulație legală: „posibilitatea de modificare a prețului”. Dat fiind faptul că un șir de norme din Codul civil reglementează destul de reușit, după părerea noastră, drepturile turistului de a cere reducerea prețului pe parcursul contractului din cauza calității serviciilor prestate, sintagma menționată poate fi utilizată doar la încheierea contractului prin stipularea în contract a posibilității ambelor părți de a cere modificarea prețului argumentând această cerere. Această viziune o argumentăm și prin faptul că, potrivit alin.(2) art.1136 C.civ. RM, prețul menționat în contract nu poate fi modificat, cu excepția cazului în care contractul prevede o astfel de posibilitate și indică modalitatea calculării prețului modificat.

Prin urmare, pentru ca turistul să fie protejat, este necesar de a fi prevăzută în contract însăși posibilitatea de modificare a prețului și modalitatea calculării prețului modificat. Prețul indicat în contract, potrivit alin.(2) art.1136 C.civ. RM, poate fi modificat în mod excepțional în cazul schimbării prețului pentru transport, a taxelor pentru anumite servicii (taxa de îmbarcare și debarcare în porturi și aeroporturi, alte taxe). Prețul nu poate fi majorat în termen de 20 de zile până la data începerii călătoriei.

Ultima clauză esențială a contractului de servicii turistice, după cum s-a menționat mai sus, este termenul. Considerăm necesar de a argumenta acest fapt prin câteva momente. În primul rând, în realitate, după părerea noastră, nu poate avea loc un contract de servicii turistice pe un termen nedeterminat și nelimitat, reieșind din posibilitățile de serviciu financiar ale potențialului client.²⁰

În al doilea rând, este necesar de a lua în considerare și prevederile legale, care stabilesc natura juridică a acestor raporturi. Pe primul plan revine condiția contractului stipulată în alin.(1) art.1134 C.civ. RM, unde direct se menționează că, în afară de itinerarul, locul (locurile) de destinație, contractul trebuie să conțină termenul de aflare în locurile respective cu indicarea datelor. În acest context, oferta turoperatorului de a încheia un contract rezultă din programul său de activitate, din posibilitățile de organizare a rutelor, tururilor turistice ș.a.

Un alt moment în contextul stabilirii termenului contractului vizează potențialul turist, care, reieșind din oferta turoperatorului și având în vedere durata concediului, vacanței, deplasării cu scop profesional sau de tratare și reieșind din posibilitățile sale financiare, poate interveni și influența termenul contractului respectiv la încheierea acestuia. Această calitate contractuală are teme juridic prevăzută în art.667 C.civ. RM, unde se menționează că părțile contractante pot încheia în mod liber, în limitele normelor imperative de drept, contracte și pot stabili conținutul lor. Bineînțeles, în această situație clientul urmează să coordoneze cu turoperatorul termenul contractului, reieșind din poziția și posibilitățile ultimului.

Analiza minuțioasă și includerea în contract a tuturor clauzelor contractuale, inclusiv a celor esențiale, respectarea de către pătri a prevederilor contractuale și, în primul rând, a condițiilor esențiale, va influența pozitiv raporturile civile și, ca rezultat, vor fi evitate litigiile contractuale și consecințele negative ale acestora.

Note:

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.14 -17.

² Acestui subiect îi este destinată o publicație separată. *A se vedea:* N.Chibac. *Prețul – clauză esențială a contractului de servicii turistice.* Conferința internațională științifico-practică „Reafirmarea drepturilor și libertăților fundamentale la 60 de ani ai Declarației Universale a Drepturilor Omului”, Chișinău, 2009, p.90.

³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.161.

⁴ Cu părere de rău, terminologia unor categorii juridice utilizate în Legea 352/2006 nu corespunde pe deplin noului Cod civil al Republicii Moldova, deși această lege a fost aprobată peste trei ani după intrarea în vigoare a Codului civil.

⁵ Actualul Cod civil al României nu reglementează expres contractul de servicii turistice. Nici noul Cod civil al României aprobat la 15 iunie 2009, prin Legea nr.287/2009 (Monitorul Oficial nr.511 din 24 iulie 2009), nu prevede un asemenea contract. Acest Cod va intra în vigoare la data care va fi stabilită în legea pentru punerea în aplicare a acestuia (alin.(1) art.2.664). Legislația specială a României, care re-

glementează raporturile turistice, utilizează diferite categorii juridice pentru astfel de raporturi: contract de comercializare a pachetelor de servicii turistice; contract de organizare de călătorii turistice; contract de intermediere de călătorii turistice (Ordonanța nr.107 din 30 august 1999 privind activitatea de comercializare a pachetelor de servicii turistice // Monitorul Oficial nr.431 din 31 august 1999).

⁶ Monitorul Oficial, 1998, nr.309.

⁷ Monitorul Oficial, 1999, nr.431.

⁸ Monitorul Oficial, 2005, nr.334. Partea I.

⁹ Собрание законодательства Российской Федерации от 30 июля 2007 года, №30, ст.3942. În Federația Rusă, Codul civil nu stipulează careva norme speciale care ar reglementa contractul de servicii turistice, dar fiind faptul că în această țară raporturile respective, în afară de legea menționată mai sus, sunt reglementate de Regulile de prestare a serviciilor cu privire la realizarea produsului turistic, aprobate prin Hotărârea Guvernului Federației Ruse nr.452 din 18 iulie 2007 și de normele generale din Codul civil cu privire la prestarea serviciilor. Mai mult ca atât, după cum rezultă din Legea Federației Ruse cu privire la bazele activității turistice, în Federația Rusă contractul respectiv se numește „contract de realizare a produsului turistic”, a cărui natură juridică, după cum rezultă din textul legii, este analogică contractului de servicii turistice după legislația Republicii Moldova, cu careva aspecte speciale.

¹⁰ Собрание законодательства Российской Федерации от 30 июля 2007 года, №30, ст.3942.

¹¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.161.

¹² Legea Republicii Moldova cu privire la arenda în agricultură din 15 mai 2003, art.6 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2003, nr.163-166.

¹³ M.Bojoga. Cartea III, Capitolul XIX *Contractul de servicii turistice. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova.* Vol.II. Ediția a II-a. – Chișinău: ARC, 2006, p.703.

¹⁴ După părerea noastră, este evidentă necesitatea unificării terminologiei juridice utilizate în legislația cu privire la serviciile turistice. Denumirea contractului și alți termeni trebuie să fie adecvați termenilor utilizați în Codul civil

¹⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.161.

¹⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.14 -17.

¹⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.46-48.

¹⁸ Art.10' este introdus în Legea 352/2006 prin Legea nr.280 din 14.12.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 94-96.

¹⁹ C.Porcesco. *Republica Moldova va deveni o destinație atractivă pentru turiștii străini, dacă se va dezvolta infrastructura* // Moldova Suverană din 01.10.2008.

²⁰ Nu pot fi considerați turiști în sensul direct al acestui cuvânt persoanele care călătoresc (uneori în jurul lumii) pe o perioadă destul de lungă, dat fiind faptul că în majoritatea cazurilor aceste persoane urmăresc alte scopuri decât cele de odihnă, tratament, de serviciu ș.a. Uneori, aceste persoane au scopul de a stabili careva recorduri (pentru a nimeri în Cartea recordurilor Ghines), de a demonstra posibilitățile fizice ale omului în situații extreme și alte scopuri.